

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ระบอบประชาธิปไตยจะสามารถทำให้ประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จัดทำโดย พลอากาศโท ธนศักดิ์ เมตะนันท์
รหัส ๖๓๐๘๑๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ระบอบประชาธิปไตยจะสามารถทำให้ประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การมีระบอบการปกครองนั้นเริ่มขึ้นมาตั้งแต่ในอดีตเพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนาก็มีกฎระเบียบ กติกาทางสังคมในการปฏิบัติตนและอยู่ร่วมกันให้เป็นไปอย่างสงบสุข ซึ่งคำว่า “การปกครอง” นั้นน่าจะ ต้องมีผู้นำและผู้ปฏิบัติตาม หากแต่ความต่างกันของแต่ละระบอบการปกครอง อาจสังเกตได้จาก อำนาจในการเลือกผู้นำว่าเป็นของใคร ซึ่งในปัจจุบัน มีระบอบการเมืองการปกครองอยู่ ๒ รูปแบบหลักๆ คือ ระบอบประชาธิปไตย และระบอบเผด็จการ

ระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองที่เป็นของประชาชน เพื่อประชาชน อำนาจอธิปไตยเป็น ของประชาชน ทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและอยู่เหนืออำนาจรัฐ รัฐจะก้าวล่วงเข้ามาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิได้ พลเมืองได้รับสิทธิทางการเมืองและสิทธิ มนุษยชนขั้นพื้นฐานอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมหรือการบังคับใช้กฎหมายที่เท่าเทียมกัน มีผู้นำทางการเมือง มาจากการเลือกตั้ง ที่สามารถถูกตรวจสอบและถอดถอนได้

ส่วนระบอบเผด็จการ คือ การปกครองที่ผู้นำมาจากการแต่งตั้งของผู้นำทางทหาร การสืบทอดทางสายเลือด หรือจากพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว โดยผู้นำเป็นผู้กำหนดทางเลือก ไม่ใช่สมาชิกในสังคม คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานเหมือนระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากผู้คุมอำนาจทางการเมืองมุ่งเน้นการรักษาอำนาจเป็นหลักและไม่ต้องการให้ประชาชนท้าทาย อำนาจรัฐ

ปัจจุบันมีทั้งประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการและระบอบประชาธิปไตย ซึ่งก็มีหลาย ประเทศทั่วโลกที่ปกครองโดยระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ถึงแม้จะเป็นระบอบการปกครองเดียวกันก็ยังมี ความแตกต่างในประเพณีรวมถึงรูปแบบการปกครอง ที่มีการผสมผสาน ปรับเปลี่ยนหรือเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาในประเทศอย่าง ถึงที่สุด ซึ่งการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยสามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ใช้อำนาจในการ ปกครองโดยตรง ด้วยการประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณาตัดสินใจปัญหา และเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ของรัฐ ราษฎรมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการของบ้านเมืองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลาย ขั้นตอน เช่น การปกครองของนครรัฐเอเธนส์

๒. ประชาธิปไตยโดยทางอ้อม (Indirect Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่ให้อำนาจประชาชนสามารถเลือกผู้แทน ผ่านการเลือกตั้งเข้าสู่ที่ประชุม เพื่อพิจารณา ตัดสินใจ รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาและบริหารกิจการ บ้านเมืองตามกรอบนโยบายของรัฐ ซึ่งหากผู้แทนที่เลือกโดยประชาชนนั้นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้มี ประสิทธิภาพมากพอตรงตามความต้องการของประชาชน ประชาชนก็มีสิทธิที่จะถอดถอนผู้แทนของตน ได้ เช่น ประเทศอังกฤษ สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมนี เป็นต้น

รูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยสามารถจำแนกออกเป็น ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑. หลักประมุขของประเทศ (Head of State)

๑.๑ การปกครองระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของประเทศ เป็นศูนย์รวมของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชนทั้งหมด โดยจะใช้อำนาจอธิปไตยผ่านอำนาจสามฝ่าย คือ นิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา บริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และตุลาการผ่านทางศาล ทั้งนี้ พระมหากษัตริย์จะเป็นกลาง และไม่ยุ่งเกี่ยวกับการบริหารราชการประเทศ ประเทศที่ปกครองโดยระบอบนี้ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

๑.๒ การปกครองโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข (Presidency) ผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่เป็นประมุขของรัฐ และในบางประเทศจะทำหน้าที่เป็นประมุขของฝ่ายบริหารด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น

๒. หลักการรวมและแยกอำนาจ (Separation of Powers)

๒.๑ การปกครองระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติจะทำหน้าที่ผ่านรัฐสภา โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นรูปแบบสภาเดียว (Unicameral System) และรูปแบบสองสภา (Bicameral System) ในประเทศส่วนใหญ่ที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย สมาชิกรัฐสภาจะมาจากการเลือกตั้งทั่วไป แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศที่ใช้รูปแบบสองสภา อาจมีสภาใดสภาหนึ่งที่มาจากการเลือกตั้ง ในขณะที่อีกสภาหนึ่งมาจากการแต่งตั้งหรือสรรหา ทั้งนี้ รัฐบาลจะถูกควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐสภา ผ่านกระบวนการและอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒.๒ การปกครองระบบประธานาธิบดี (Congressional System) มีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบรัฐสภา แต่กระบวนการในการจัดตั้งรัฐบาล และแบ่งแยกอำนาจจะแตกต่างกัน โดยประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของรัฐและฝ่ายบริหาร จะมาจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อได้รับเลือกตั้งจะมีสิทธิและอำนาจในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศ โดยผ่านความเห็นชอบของวุฒิสภา ในขณะที่สมาชิกรัฐสภาทั้งสองสภา จะมาจากการเลือกตั้งทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ดังนั้น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ จึงเป็นอิสระและแยกขาดจากกัน อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของการถ่วงดุลอำนาจ จะมีกลไกทางรัฐธรรมนูญที่ให้รัฐสภามีอำนาจในการถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ผ่านการควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน และการลงมติเพื่อกล่าวโทษ (Impeachment) และปลดออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี (Recall) ประเทศที่เป็นต้นแบบของการปกครองลักษณะนี้ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

๒.๓ การปกครองระบบผสม (Mixed System) ประธานาธิบดีเป็นประมุขและบริหารราชการแผ่นดินร่วมกับนายกรัฐมนตรี ในด้านการบริหาร นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร

และรับผิดชอบต่อรัฐสภา ประธานาธิบดีจะเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศและการเมืองทั่วไป ทั้งนี้ ประธานาธิบดีในระบบการปกครองแบบนี้ จะแตกต่างจากประธานาธิบดีในระบบประธานาธิบดีตามข้อ ๒.๒ ตรงที่จะมีอำนาจอนุญาตตุลาการระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจในการประกาศยุบสภา ประเทศที่มีการปกครองลักษณะนี้ คือ ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

หลักการของระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย มีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อในคุณค่าและศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล ความเชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ และความเชื่อในความจำเป็นที่จะต้องมีความเป็นอิสระเสรี ประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้

๑. เสรีภาพ (Liberty) คือ อิสรภาพของบุคคลที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนโดยไม่อยู่ภายใต้การกดขี่ของรัฐ เว้นแต่อยู่ภายใต้กรอบกติกาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาล้วนมีเสรีภาพ ซึ่งเสรีภาพทางการเมือง คือ การที่มนุษย์สามารถแสดงออกทางการเมืองได้อย่างมีอิสระ เช่น การชุมนุมได้อย่างมีเสรีภาพ โดยในหลักประชาธิปไตย เสรีภาพ คือ กฎเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าของสังคม

๒. ความเสมอภาค (Equality) คือ ความเท่าเทียมกันของคนในสังคม หมายความว่าสิ่งที่รัฐไม่เลือกปฏิบัติโดยอาจมีเหตุมาจากความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง เป็นความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ได้รับโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกัน มีศักดิ์ศรี เกียรติยศ และมีคุณค่าในความเป็นคนอย่างเดียวกัน ซึ่งหลักความเสมอภาค ประกอบไปด้วย

- ๒.๑ ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์
- ๒.๒ ความเสมอภาคตามกฎหมาย
- ๒.๓ ความเสมอภาคในด้านโอกาส
- ๒.๔ ความเสมอภาคในทางการเมือง
- ๒.๕ ความเสมอภาคในการใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ๒.๖ ความเสมอภาคในการสมัครรับเลือกตั้ง
- ๒.๗ ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ

๓. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) คือ ปัจจัยที่เชื่อว่าสังคมก่อตั้งขึ้นโดยความยินยอมของประชาชน ในการที่จะให้อำนาจอธิปไตยของสังคมส่วนรวมเข้ามาแทนที่เสรีภาพธรรมชาติ โดยทุกคนจะมีส่วนร่วมในอธิปไตยนั้นๆ เท่าเทียมกันตามหลักการนี้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง เนื่องจาก

ผู้ปกครองมาจากการเลือกตั้งโดยยึดหลักการเสียงข้างมาก จึงมีสิทธิอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศเพราะได้รับสิทธิจากผู้ถูกปกครองโดยตรง

โดยหลักการนี้ประชาชนมีอำนาจอยู่ ๒ ส่วน คือ อำนาจในการเลือกผู้แทนเข้ามาบริหารประเทศ และอำนาจในการตรวจสอบและถอดถอนผู้แทนที่ประพฤติมิชอบ เนื่องจากประชาชนส่วนมากจะรู้แค่ว่าตนเองมีอำนาจเพียงการเลือกผู้แทนเข้ามาบริหารประเทศเท่านั้น และอีกบางส่วนจะรู้ว่าตนเองมีอำนาจในการตรวจสอบและถอดถอนผู้แทนที่ประพฤติมิชอบ แต่ก็ไม่ได้ใส่ใจเพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานการตรวจสอบ ของภาครัฐเท่านั้น ซึ่งในฐานะของการเป็นพลเมือง ไม่เพียงแต่เป็น Active Citizens (พลเมืองที่กระตือรือร้น) เท่านั้น แต่ควรจะเป็น Engaged Citizens คือต้องเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม ในการสอดส่องดูแลสังคม หากพบเห็นสิ่งที่ไม่ดีต้องช่วยกันเตือน หรือแจ้งเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้ามาดำเนินการแก้ไข เพื่อให้เป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น

๔. หลักกฎหมาย องค์ประกอบหลักของหลักกฎหมาย ประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ ๑.ต้องมีกฎหมาย ๒.ต้องมีการบังคับใช้กฎหมาย และ ๓.ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ภาครัฐใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารและดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม เพื่อไม่ให้คนในสังคมเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ดังนั้นหากเราทุกคนเคารพกฎหมาย จะทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบเรียบร้อย ไม่มี “Free Rider” หรือเรียกอีกอย่างว่า ผู้ที่พอใจกับการได้ประโยชน์จากกฎหมายแต่ไม่เคารพกฎหมายในสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดการเอาเปรียบกันในสังคม รวมถึงภาครัฐเองก็จะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วย

๕. หลักการเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (Majority Rule with Respect to Minority Rights) เนื่องจากในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจปัญหาบ้านเมืองไม่ว่าจะโดยตรงหรือผ่านผู้แทนราษฎร ซึ่งในความเป็นจริงประชาชนทุกคนย่อมมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการตัดสินใจจึงต้องยึดเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ถึงอย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของเสียงข้างน้อย หลักประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วยหลักการคุ้มครองเสียงข้างน้อย (Minority Right) ด้วย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยได้มีโอกาสอธิบายเหตุผลที่ไม่เห็นด้วย เพราะอาจจะทำให้คนที่เคยเห็นด้วยคล้อยตามกลายเป็นคนที่ไม่เห็นด้วยก็เป็นได้ ทั้งนี้ การตัดสินใจโดยละเมิดสิทธิพื้นฐานของเสียงข้างน้อย ถือว่าเป็นการปกครองโดยระบอบเผด็จการเสียงข้างมาก (Dictatorship of the Majority)

จากองค์ประกอบทั้ง ๕ หลักการของระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนทุกคนในสังคมเกิดความเข้าใจและยึดถือปฏิบัติตาม ก็จะสามารถทำให้สังคมเกิดเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้ นอกเหนือจากการทำให้ทุกคนมีความรู้เรื่องระบอบประชาธิปไตยแล้ว ภาวะผู้นำก็เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้าเช่นกัน โดยผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย (Democratic Leader) จะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนสูง สามารถรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ได้ เพราะไม่ว่านโยบายที่ประกาศออกมาจะเป็นเช่นไร ก็จะมีทั้งผู้ที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ในเวลาเดียวกัน ซึ่งลักษณะของ Democratic Leader ที่พึงประสงค์ มีดังนี้

๑. ต้องเป็นผู้ที่ยอมรับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากคนที่เห็นด้วย และคนที่ไม่เห็นด้วย
๒. ต้องมีทักษะในการสื่อสาร โดยเฉพาะกับคนที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐ เพราะบางครั้งอาจจะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติของผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้กลับมาเป็นผู้ที่เห็นด้วยก็เป็นได้ หรืออาจเป็นการสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่ไม่เห็นด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนทัศนคติได้ แต่ก็ทำให้เขาเหล่านั้นเข้าใจถึงเหตุผลความจำเป็นที่แท้จริง
๓. ต้องมีทักษะในการโน้มน้าวคนที่ไม่เห็นด้วย ให้ยอมรับการตัดสินใจของภาครัฐ
๔. ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ไม่นำตนเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่อาจจะทำผิด หรือได้ผลประโยชน์ เช่น การให้ญาติ พี่น้อง ของตนเองเข้ามายื่นของประมูล การดำเนินการของภาครัฐในขณะที่ตนเองยังดำรงตำแหน่งอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิด ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ได้

วัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีการเรียนรู้ ถ่ายทอดสืบกันมา มีการปลูกฝัง อบรม สั่งสอนจนเกิดเป็นความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ในที่สุดจึงเกิดเป็นวัฒนธรรม

คุณสมบัติของวัฒนธรรม

๑. เรียนรู้ได้ทั้งทางตรง คือ เข้าไปคลุกคลีหรือร่วมกิจกรรม และทางอ้อม คือ ศึกษาจากเอกสารต่างๆ
๒. เกิดจากระบบการเรียนรู้ทางสังคมมากกว่าถ่ายทอดทางสายเลือด
๓. มีการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น พิธี ประเพณี

รูปแบบวัฒนธรรมการเมือง

๑. อำนาจนิยมเผด็จการ เต็ดขาด เชื่อผู้นำชาติพันธุ์ นับถือระบบอาวุโส เจ้าขุนมูลนาย กิจกรรมบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐ

๒. ประชาธิปไตย ปกครองประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน เชื่อมัน ศรีทธา ระบอบประชาธิปไตย ไว้วางใจยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง วิพากษ์การเมืองด้วยความสร้างสรรค์

การศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เพื่อปลูกจิตสำนึก ค่านิยม และพฤติกรรมตามแนวทางประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย รวมทั้งการรู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรู้จักรักษาผลประโยชน์สาธารณะ ในยุคที่ไม่มีภาครัฐ เมื่อเกิดความขัดแย้ง บุคคลจะหาทางออกด้วยการใช้กำลัง เพื่อความอยู่รอด ดังนั้นถ้าทุกคนต้องการอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ไม่มีความรุนแรงในสังคม ประชาชนทุกคนในสังคมนั้น ต้องมอบสิทธิของตนให้กับหน่วยที่อยู่เหนือขึ้นไปกว่าปัจเจกชนทั่วไป ซึ่งก็คือภาครัฐเป็นผู้ดูแลและรักษาผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับให้ตนเอง ประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยวที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุขมาตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๗๕ โดยมีภาครัฐเป็นผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมีทรัพยากรให้ใช้ไปชั่วลูกชั่วหลาน ในการบริหารงานภาครัฐนั้น เป็นการบริหารงานที่มีความยากและซับซ้อน เน้นประสิทธิผลและความโปร่งใส มีขั้นตอนมากมาย จึงเกิดการควบคุมของผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ หลักนิติธรรม (Rule of law) ซึ่งเป็นหลักการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ต้องเริ่มต้นด้วยการเผยแพร่ให้ประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ จนกระทั่งเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา ในคุณค่าของประชาธิปไตยว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีมากขึ้น ระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่แค่การเลือกตั้งให้ได้มาซึ่งอำนาจของรัฐบาล แต่จะต้องมีการกำกับ ควบคุม ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลให้ถูกต้องและเป็นไปอย่างโปร่งใส ถ้าตรวจพบสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม จักต้องมีการถอดถอนและลงโทษ

สาเหตุที่ทำให้สังคมไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงอาจมาจากการที่แต่ละสังคมต่างมีขอบเขตของความเป็นสาธารณะ (Res Publica) ที่แตกต่างกัน ซึ่งขอบเขตของความเป็นสาธารณะของสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ สังคมที่เน้นความเท่าเทียมกัน (Equality) และ สังคมที่เน้นเสรีภาพในการเลือก (Freedom) โดยสามารถเปรียบเทียบลักษณะของสังคมทั้ง ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. Equality (ความเท่าเทียมกัน)

๑. เน้นกฎระเบียบและการกำกับดูแลโดยภาครัฐ
๒. นิยมบทบาทของภาครัฐในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเพื่อสร้างความเท่าเทียมกับระหว่างคนในสังคม
๓. นิยมอัตราภาษีที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีที่เก็บจากผู้ที่มีความมั่งคั่ง (Redistributive Policy)
๔. สิทธิพื้นฐานในการเข้าถึงบริการการศึกษา บริการสาธารณสุข ที่มีคุณภาพ และสวัสดิการสังคม
๕. คนในสังคมมีความเท่าเทียมกันมากกว่าสังคมที่เน้นอิสระเสรีภาพ

๒. Freedom (เสรีภาพ)

๑. เน้นการลดกฎระเบียบและการกำกับดูแลของภาครัฐ
๒. ไม่นิยมบทบาทของภาครัฐในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจ เว้นแต่ในกรณีที่มีการแทรกแซงมีความจำเป็นเท่านั้น
๓. นิยมการแข่งขันเสรี
๔. นิยมการลดอัตราภาษี
๕. การเข้าถึงบริการการศึกษา บริการสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมถือเป็นทางเลือก

๖. คนในสังคมมีอิสระเสรีภาพมากกว่าสังคมที่เน้นความเท่าเทียมกัน
๗. มีความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันสูง

จากขอบเขตความเป็นสาธารณะ หากสังคมไหนที่นิยมความเท่าเทียมกันในสังคมมาก จะเป็นสังคมที่เป็นเผด็จการแบบเด็ดขาด เช่น เกาหลีเหนือ แต่หากสังคมไหนนิยมเสรีภาพที่สูงมาก จะเป็นสังคมที่มีสภาพแบบไร้รัฐ (State of Nature) ซึ่งตามแนวคิดของ Thomas Hobbes ได้มีแนวคิดในแง่ลบกับ State of Nature ว่าเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความโหดร้าย ไร้ความปรานีเต็มไปด้วยความขัดแย้งไม่มีที่สิ้นสุด ใช้ความรุนแรงเป็นหลักในการตัดสินความขัดแย้ง บุคคลอยู่ในสภาพที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัว โดยในสภาพดังกล่าวจะไม่มีภาคการผลิตเกิดขึ้น เพราะทุกอย่างเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ไม่มีวัฒนธรรมประเพณี ไม่มีสาธารณูปโภค ไม่มีการคมนาคมขนส่ง เต็มไปด้วยความทุกข์ยาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีภาครัฐเข้ามาจัดการเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม รวมทั้งปกป้องผลประโยชน์และทรัพยากรสาธารณะที่มีแนวโน้มจะถูกทำลายโดยมนุษย์ ภาครัฐเป็นตัวแทนของประชาชนที่เข้ามาบริหารทรัพยากรของประเทศแทนประชาชนทุกคนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรของประเทศ เป้าหมายเพื่อดูแลสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย สร้างความสุขให้กับประชาชนให้ประชาชนมีการกินดี อยู่ดี และรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิต โดยภาครัฐจะดำเนินการผลิตสินค้าในรูปแบบการบริการสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนทุกคนในประเทศได้มีโอกาสใช้สินค้าอย่างเท่าเทียมกัน โดยธรรมชาติของการบริการสาธารณะ คือ เมื่อผลิตออกมาแล้วทุกคนต้องได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน ซึ่งผู้รับประโยชน์จะต้องรับภาระรับผิดชอบด้วย หากผู้ที่ได้รับประโยชน์ไม่รับภาระรับผิดชอบ เราจะเรียกว่า “Free Rider”

Free Rider คือ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสินค้าสาธารณะแต่ไม่รับภาระรับผิดชอบจากการที่ได้รับประโยชน์จากสินค้านั้นเอง ภาครัฐมีหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ โดยเครื่องมือที่ภาครัฐใช้ คือ หลักนิติรัฐ หรือ การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการจะเป็นหลักนิติรัฐได้ จะต้องประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ

๑. มีกฎหมาย
๒. มีการบังคับใช้กฎหมาย
๓. มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น ภาระรับผิดชอบที่ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากสินค้าสาธารณะคือ การทำตามกฎหมายและการเสริมสร้างความรู้ให้ประชาชนได้รู้จักระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งในปัจจุบันปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ คือ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เท่าเทียมกัน มีคนพยายามเลี่ยงกฎหมาย เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ร่วมทาง หรือการเลี่ยงจ่ายภาษี ก่อให้เกิดความเสียหายกับภาครัฐ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ คือ Free Rider การเลี่ยงกฎหมายเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากระบบอุปถัมภ์ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม และระบบอุปถัมภ์นี้เองเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

การพัฒนา

นักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ดังนี้

ชิตยา สุวรรณชฎ (๒๕๒๒ : ๓๔๑) กล่าวว่า การพัฒนา คือกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการจัดสรรทรัพยากรของสังคม เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการที่จะบรรลุเป้าหมายที่สังคมนั้นได้เลือกสรรแล้ว ด้วยการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิทยากร เชียงกุล (๒๕๒๗ : ๑๗-๑๘) อธิบายว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี พักผ่อนหย่อนใจและการพัฒนาวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่า “การพัฒนาคุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (๒๕๓๔ : ๒) อธิบายว่า การพัฒนาเป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Means) ที่ทำให้เกิดผล (Ends) ที่ต้องการ คือคุณภาพชีวิต ชุมชนและสังคมดีขึ้นและนอกจากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแล้วยังมีการกำหนดอัตราการเปลี่ยนแปลง (Rate of Change) เอาไว้ด้วย

การพัฒนาที่ควรจะดำเนินการเป็นเบื้องต้นคือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชนโดยทั่วไป ควรประกอบด้วย ๒ แผนแม่บทสำคัญ คือ

๑. แผนเค้าโครงหรือแม่บทเกี่ยวกับการสร้างความเป็นประชาธิปไตยในทุกมิติ เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การดูแลตรวจสอบสถาบันทางการเมือง การดูแลตรวจสอบระบบราชการ ฯลฯ
๒. แผนเค้าโครงวิธีการหล่อหลอมทางสังคมเพื่อให้เกิดการนำแผนต่างๆ ขึ้นไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ให้เกิดผล

การพัฒนาจึงควรเริ่มต้นด้วยการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยผ่านการศึกษาและการพัฒนาทักษะการสร้างวัฒนธรรมนั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชน เพราะพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายก็คือ การที่ประชาชนในชาติมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและมีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย ยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต หรือมีวิถีชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย แล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาในมิติอื่นๆ ซึ่งการไปสู่จุดหมายดังกล่าวนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสนใจและหันมาร่วมกันดำเนินกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมการให้การศึกษาทางการเมืองและประชาชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างการเมืองให้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนอันสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและสังคมไทยอย่างมีคุณภาพ

การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะสมบูรณ์ได้นั้นต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งระบบ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น รัฐบาลต้องมีนโยบายการบริหารและพัฒนา

ประเทศให้ครอบคลุมถึงความต้องการของประชาชนอย่างรอบด้าน โดยสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ เห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ด้านเศรษฐกิจ ต้องพัฒนาเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลต้องบริหารให้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น การกระจายรายได้เท่าเทียมกัน การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และด้านสังคมต้องให้การศึกษาในระดับพื้นฐานแก่ประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยประชาชนนั้นนับได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อม ในรูปแบบของการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมดำเนินการในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งต้องเพิ่มการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนด้วย ทั้งนี้รัฐบาลสามารถนำความคิดเห็น ความต้องการของประชาชนไปประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เพื่อเป็นการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความก้าวหน้าในประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

การนำเอาโครงสร้างระบอบประชาธิปไตยมาใช้และทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและเสถียรภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาของประเทศไทยซึ่งมีรูปแบบวัฒนธรรมในสังคมที่หลากหลายนั้น ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับประชาชนชาวไทยมากที่สุด เพราะเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพในส่วนบุคคลทุกคนที่ไม่ว่าจะเป็นชนชาติไหน สีผิวอะไร ฐานะทางสังคมเป็นแบบไหน ก็ถือว่าเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิและเสียงเท่ากัน หากแต่ประชาธิปไตยในประเทศไทยตอนนี้ เป็นได้เพียงแค่อุดมการณ์จึงทำให้การพัฒนาไม่ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ระบอบประชาธิปไตยที่จะนำชาติไปสู่ความยั่งยืน จำต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ซึมซับเป็นวิถีชีวิตของคนไทย ไม่ว่าจะดำเนินชีวิตอยู่ที่ไหน เมื่อไหร่ก็ควรพึงระลึกไว้เสมอว่า ประชาธิปไตยคือส่วนหนึ่งของชีวิต ทุกคนดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม สิทธิที่รับรองโดยกฎหมายเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าความเสมอภาคเป็นเรื่องที่ทั้งภาครัฐต้องคุ้มครองให้เป็นไปอย่างเท่าเทียมและประชาชนต้องพึงรักษาไว้เพื่อให้เสรีภาพที่มีอยู่ไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น การพัฒนาที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตของคนไทยตามหลักการประชาธิปไตยที่กล่าวไว้ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่นำประเทศชาติไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด แต่ถ้าเรามีประชาธิปไตยที่ประชาชนไม่รู้ว่าตัวเองเป็นเจ้าของทรัพยากร ไม่รู้ว่าจะต้องเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตัวเองอย่างไร หรือว่าอยู่ในสังคมแต่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ปกป้องดูแลสาธารณสมบัติร่วมกับรัฐ หรือไม่รับภาระร่วมกับรัฐ ถึงแม้จะมีประชาธิปไตยก็มีแต่จะก่อให้เกิดผลเสียเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เอาแต่ผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง หรือทำให้เกิดปัญหาความไม่โปร่งใส แม้จะมีการเลือกตั้ง แต่บริหารงานแบบไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย จะทำให้ประเทศถอยหลังทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและทำให้สังคมตกอยู่ภายใต้วงจรของการสลับสับเปลี่ยนระหว่างระบอบ

เผด็จการและระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่เต็มใบจะยังไม่มีคุณภาพเต็มที่ เกิดความขัดแย้ง และการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ปัญหาต่างๆ ล้วนสามารถป้องกันและแก้ไขได้ เนื่องจากสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ผู้นำทางการเมืองมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งประชาชนมีโอกาสดำเนินการเลือกผู้นำที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารประเทศได้ หากผู้นำที่ถูกเลือกมามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ประชาชนก็สามารถใช้อำนาจอธิปไตยที่มีอยู่ในการตรวจสอบและถอดถอนผู้นำได้

การจำกัดสิทธิของประชาชนภายใต้ระบบเผด็จการ อาจจะนำสังคมไปสู่ความสงบเรียบร้อยและทำให้เกิดความเสียหายน้อยกว่าการปล่อยให้ปัญหาของการทุจริตคอร์รัปชัน ภายใต้รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้าหากได้ผู้นำมาจากการแต่งตั้งจากผู้นำทหารหรือการสืบทอดผ่านทางสายเลือด อาจได้ผู้นำที่ไม่มีความรู้ความสามารถบริหารประเทศ ซึ่งระบบเผด็จการจะทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบผู้นำได้ หากคนในสังคมไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยผ่านกระบวนการประชาธิปไตยแล้ว วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้อย่างไร การดำเนินการตามโครงสร้างของระบอบประชาธิปไตยจึงถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท สิทธิและหน้าที่ของตนเองภายใต้กฎกติกาที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งจะได้เรียนรู้ถึงผลกระทบของการละเลยไม่ใส่ใจพฤติกรรมของนักการเมือง ปล่อยให้มีความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นหากทั้ง ๒ ส่วน คือประชาชนและภาครัฐ ซึ่งรวมถึงผู้บริหารภาครัฐ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำทางการเมือง เข้าใจถึงหลักการของประชาธิปไตย และได้รู้ถึงหน้าที่และสิ่งที่พึงปฏิบัติ จะส่งผลให้ประเทศไทยเป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ ในหลักการของสังคมที่เป็นประชาธิปไตยจะสามารถนำพาประเทศไทยไปสู่หนึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว สู่การเป็นประเทศที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังตัวอย่างที่ปรากฏให้เห็นจากประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ซึ่งล้วนมีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น จึงอาจอนุมานได้ว่าระบอบประชาธิปไตยสามารถนำพาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้มากกว่าระบอบเผด็จการ